

УДК 621.91

В.С. Гандзій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ СИЛИ РІЗАННЯ ПРИ ПРОТОЧУВАННІ НАПІВКРУГЛОЇ КАНАВКИ

V.S. Gandzii

THE CUTTING FORCE RESEARCH OF SEMICIRCULAR GROOVE TURNING

На основі методики проведення досліджень з використанням повнофакторного експерименту було проведено ряд експериментальних досліджень, в яких визначали залежність сили різання при проточуванні напівкруглих канавок від величини подачі різця, швидкості різання та радіуса канавки. Силу різання визначено за допомогою тензометричного динамометра, підсилювача, аналогово-цифрового перетворювача із фіксацією та обробкою даних на комп'ютері. В процесі виконання експерименту змінювали оброблюваний матеріал – сталь 45 та склотекстоліт. Для кожного з незмінних факторів експеримент проводився не менше 3 разів, після чого визначалося середнє значення результату, яке використовувалось для подальшого статистичного оброблення результатів експерименту. Для побудови вибраної математичної моделі з всього напрацьованого експериментального масиву даних складено таблиці результатів повного факторного експерименту типу ПФЕ 3³. Побудову даних таблиць проведено наступним чином. Вхідними змінними факторами прийнято: величина подачі різця S , яку кодували індексом x_1 ; швидкість різання V , яку кодували індексом x_2 ; радіус канавки r , який кодували індексом x_3 . Загальний вигляд рівняння регресії сили різання залежно від зміни величини подачі різця, швидкості різання та радіуса канавки за результатами проведених експериментів у кодованих величинах дорівнюють:

- для заготовок із Сталі 45:

$$P_{(x_1, x_2, x_3)}^{\text{сталь45}} = 1499 + 380,9x_1 - 89,1x_2 + 751,3x_3 - 22,63x_1x_2 + 191,12x_1x_3 - 43,88x_2x_3 - 15,59x_1^2 + 19,41x_2^2 + 0,41x_3^2; \quad (1)$$

- для заготовок із склотекстоліту:

$$P_{(x_1, x_2, x_3)}^m = 158,26 + 61,1x_1 - 10x_2 + 77,9x_3 - 3,88x_1x_2 + 30,38x_1x_3 - 4,63x_2x_3 - 3,73x_1^2 + 1,77x_2^2 + 0,27x_3^2. \quad (2)$$

Статистичну значимість коефіцієнтів рівнянь регресій проводили за t -критерієм Ст'юдента. Усі коефіцієнти рівнянь є значущими.

Відповідно у натуральних величинах рівняння регресії (1), (2) після перетворення та спрощення виразів прийнято в кінцевому вигляді:

- для заготовок із сталі 45:

$$P_{(S, V, r)}^{\text{сталь45}} = -177,68 + 3050,93S - 1,23V + 146,65 \cdot 2r - 15,08SV + 1911,2S2r - 0,73V2r - 6236S^2 + 0,02V^2 + 0,4r^2; \quad (3)$$

- для заготовок із склотекстоліту:

$$P_{(S, V, r)}^m = -18,55 + 499,2S - 0,092V + 13,82 \cdot 2r - 3,88SV + 303,8S2r - 0,12V \cdot 2r - 1492S^2 + 0,004V^2 + 0,28r^2. \quad (4)$$

Встановлено, що із збільшенням величини подачі різця під час проточування а також радіуса напівкруглої канавки сила різання зростає, а при збільшенні швидкості різання – спадає. Максимальна сила різання досягає 2600Н для заготовок із сталі 45 та 320Н для заготовок із склотекстоліту.